

"עוד יוסף חי" – כיצד מבשרים בשורות דרמטיות לחולה?

"וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי הוּא מִשָּׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְגַּע לִבּוֹ כִּי לֹא הָאֱמִיּוֹן לָהֶם: וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת הַעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתַּחֲי רֵיחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:" (בראשית מה, כה-כז)

"ויגדו לו. חסר יו"ד, לפי שהן בעצמם לא הגידו לו: לאמר. לומר ע"י סרח בת אשר".
(מדרש שכל טוב)

במאמרנו לשבת [חול המועד סוכות](#), עסקנו בהרחבה בשאלת גילוי המידע הרפואי לחולה. עמדנו שם על השיקולים לחייב עדכון החולה במצבו, ועל השיקולים שכנגד, כאשר למסקנה הכל צריך להיבחן על פי התועלת מול הנזק הצפויים מכך שהחולה יידע את מצבו. כפי שציינו, אין זו סוגיה פשוטה כלל ועיקר, ועל הרופא לשקול היטב את מכלול השיקולים הרלוונטיים, ולפעול בחכמה ובתבונה, בכדי להביא לכך שמחד גיסא החולה יהיה מודע למצבו, ומאידך גיסא לא יישבר לבו, ולא יתייאש מן הרחמים.

כפי שציינו שם, בגמרא במסכת שבת (לב, א) נאמר: "מי שחלה ונטה למות, אומרים לו: התוודה!". אך אין די בכך. יש להוסיף ולומר לו:

"הרבה שנתוודו לא מתו, והרבה שלא נתוודו מתו. והרבה שהולכין בשוק שמתוודין, שבזכות שאתה מתוודה אתה חי" (רמב"ן בתורת האדם, על פי מסכת שמחות; שולחן ערוך יורה דעה סימן שלח, א).

כלומר – על אף שיש צורך להעמידו על מצבו כדי יוכל להתוודות לפני מותו, יש לעטוף את הדברים בצורה נעימה ומנחמת, שתשאיר לחולה פתח לתקווה.

אין מדובר רק בחשש שידיעת המצב הרפואי תרגום לחולה לרפיון ידים. יש לזכור גם כי עצם שמיעת הבשורה, הרגע הזה שבו החולה שומע את בשורות האיוב, הוא רגע קריטי. בתורה אנו לומדים כי שמיעת בשורה דרמטית, בין אם היא בשורה טובה ובין חלילה בשורה רעה – עלולה לגרום נזק רפואי משמעותי לשומע הבשורה. לכן – גם כאשר נדרשת העברת אינפורמציה כזאת לאדם – יש לתכנן היטב כיצד להעביר לו את המסר בצורה הנכונה.

כך למשל, חולה שקרובו נפטר, ויש חשש שאם ידע על כך עלול הדבר לשבור את רוחו, אין מספרים לו על פטירת קרובו (שו"ע יו"ד שלו, א). כלומר, ישנו חשש שבמצב רפואי מורכב אין לאדם די כוחות נפשיים להתמודד עם בשורה פתאומית קשה¹.

להלן, נראה שלשה מקורות מעניינים על האופן שבו יש לבשר בשורות דרמטיות.

המקור הראשון עוסק באופן שבו גילו ליעקב אבינו בפרשתנו על כך שיוסף חי. כפי שאומר המדרש שציטטנו בפתח, לא בישרו ליעקב האחים על כך בעצמם, אלא שלחו את שרח בת אשר. כיצד נהגה שרח?

זה לשון ספר הישר, מן המדרש:

ובני יעקב הלכו ארצה כנען בשמחה ובטובה אל יעקב אביהם. ויבואו עד גבול הארץ. ויאמרו איש אל רעהו, "מה נעשה בדבר הזה לפני אבינו? כי אם נבוא אליו פתאום ונגד לו הדבר, ויבהל מאוד מדברינו, ולא יאבה לשמוע אלינו". וילכו להם, עד קרבם אל בתיהם, וימצאו את שרח בת אשר אשר יוצאת לקראתם, והנערה טובה עד מאוד וחכמה ויודעת לנגן בכינור. ויקראו אליה ותבוא אליהם ותשק להם, ויקחוה, ויתנו לה כינור אחד לאמור, "בואי נא לפני אבינו וישבת לפניו, והך בכינור ודיברת ואמרת כדברים האלה לפניו". ויצו אותה ללכת אל ביתם, ותיקח הכינור ותמהר ותלך לפנייהם ותשב אצל יעקב. ותיטיב הכינור ותנגן ותאמר בנועם דבריה, "יוסף דודי חי הוא וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים ולא מת". ותוסף ותנגן ותדבר כדברים האלה, וישמע יעקב את דבריה ויערב לו. וישמע עוד בדברה פעמיים ושלוש, ותבוא השמחה בלב יעקב מנועם דבריה ותהי עליו רוח אלוקים וידע כי כל דבריה נכונה. ויברך יעקב את שרח בדברה הדברים האלה לפניו, ויאמר אליה, "בתי אל ימשול מות בך עד עולם, כי החיית את רוחי".

שרח מפליאה לספר ליעקב את הבשורה הטובה בדרך נעימה, מתונה ואיטית. באמצעות הנגינה היא מרככת את הבשורה הפתאומית, ומאפשרת ליעקב לעכל אותה ללא בהלה. בכך נמנעה הדרמטיות שבהודעה כזאת, אילו הייתה יוצאת מפי האחים הבוגרים, שיעקב ציפה למוצא פיהם.

בהשוואה, ניתן ללמוד מכך כי תמיד יש לבחור את בן המשפחה או המקורב הנכון לביצוע המשימה. משהו שיידע להעביר את המסר בצורה מרגיעה ונינוחה, במקום לייצר היסטריה פתאומית.

מקרה הפוך, של בשורה פתאומית שנעשית בצורה לא נכונה, אנו מוצאים בשרה אמנו, ובדרך שבה בחר השטן לבשר לה כי בנה יצחק לבסוף לא נשחט על גבי המזבח.

זה לשון פרקי דרבי אליעזר (פרק לב):

וילך השטן אל שרה, וידמה אליה כתואר איש זקן שפל ועניו מאוד, ואברהם עודנו מקריב עולה לה'. ויאמר אליה, "הלא ידעת את כל המעשה אשר עשה אברהם ליצחק בנך היום,

¹ ועל פי זה כתבו כמה פוסקים, שאין לספר לחולה על חומרת מצבו (שו"ת בצל החכמה ב, נה). ע"ן במאמרנו שם, כיצד יש לנהוג למעשה.

כי לקח את יצחק ויבן מזבח וישחטהו ויקריב אותו על המזבח, ויהי יצחק צועק ובוכה לפני אביו ואין מביט אליו ואין מרחם עליו".
השטן מנחית את הבשורה לשרה ללא הקדמות, תוך כדי שהוא מעורר את רגשות הרחמים האימהיים שלה.

"וידבר השטן את הדברים האלה עוד לשרה פעמים, וילך לו מלפניה. ותשמע שרה את כל דברי השטן, ותחשוב כי איש זקן הוא מבני אדם אשר היה אצל בנה ויבוא ויגד לה כדברים האלה. ותישא שרה את קולה ותבך, ותצעק צעקה גדולה ומרה על בנה, ותפל את נפשה לארץ, ותזרוק עפר על ראשה, ותאמר בני יצחק בני מי יתן מותי אני תחתיד היום הזה. ותוסף עוד לבכות ותאמר, צר לי עליך כי גדלתיד טפחתיך, ויהפך ששוני עליך לאבל. ותקום אחרי כן ותלך הלוך ושאוּלה, ותלך עד חברון ותשאל את כל הולכי הדרך אשר תפגע בדרך, ואין דובר אליה דבר לאמור מה נעשה בבנה.... והנה השטן בא אל שרה בדמות איש, ויבוא ויעמוד לפניה ויאמר אליה: "שקר דיברתי אליך, כי לא שחט אברהם את יצחק בנו ולא מת". ויהי כשומעה הדבר ותשמח מאוד מאוד על בנה, ותצא נפשה משמחתה, ותמות ותיאסף אל עמיה".

גם בבשורה השניה, השטן עושה זאת כדמות זרה ולא מוכרת, המבשרת את הבשורה בפתאומיות. אין פלא, כי לבה של שרה לא עמד בבשורה.
המקור השלישי שנביא, מלמד אותנו כלל חשוב בנושא: הכנה. גם כאשר מבשר הבשורה הוא האדם הנכון, וגם אם הוא יעשה זאת בצורה הנעימה ביותר, כדאי להקדים לבישור הבשורה תהליך הכנה, בכדי שהמידע שיגיע לאחריו ייקלט בתנאים הנפשיים והרגשיים הנכונים.
וזה לשון המדרש (מדרש משלי לא, י):

אשת חיל מי ימצא. אמרו, מעשה היה בר' מאיר שהיה יושב ודורש בבית המדרש בשבת במנחה, ומתו שני בניו. מה עשתה אמן, הניחה שניהם על המטה ופרשה סדין עליהם. במוצאי שבת בא ר' מאיר מבית המדרש לביתו, אמר לה היכן שני בני, אמרה לבית המדרש הלכו. אמר לה צפיתי לבית המדרש ולא ראיתי אותם! נתנה לו כוס של הבדלה והבדיל. חזר ואמר, היכן שני בני? אמרה לו הלכו למקום אחר, ועכשיו הם באים. הקריבה לפניו המאכל, ואכל ובירך. לאחר שבירך אמרה לו רבי, שאלה אחת יש לי לשאול לך. אמר לה, אמרי שאלתך. אמרה לו, רבי, קודם היום בא אדם אחד ונתן לי פיקדון, ועכשיו בא ליטול אותו; נחזיר לו או לא? אמר לה בתי, מי שיש פיקדון אצלו הוא צריך להחזירו לרבו! אמרה לו, רבי, חוץ מדעתך לא הייתי נותנת אצלו. מה עשתה? תפשתו בידה, והעלתה אותו לאותו חדר, והקריבה אותו למטה, ונטלה סדין מעליהם, וראה שניהם מתים ומונחים על המטה. התחיל בוכה ואומר בני בני, רבי רבי, בני בדרך ארץ, ורבי שהיו מאירין פני בתורתן. באותה שעה אמרה לו לר' מאיר, רבי, לא כך אמרת לי אני צריך להחזיר הפיקדון לרבו? אמר ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך (איוב א כא). אמר ר' חנינא, בדבר הזה ניחמתו ונתיישרה דעתו, לכך נאמר אשת חיל מי ימצא.

מקורות אלו יש בכוחם ללמדנו כיצד על הרופא לנהוג במקרים שבהם עליו להודיע הודעות דרמטיות למטופליו. גם כאשר ישנו צורך ברור בהבאת מידע רפואי לחולה, ישנו עוד טווח רחב של אפשרויות כיצד לנהוג בפועל בנושא. העדפה של בני משפחה שילוו את התהליך, הכנה של החולה באופן מדורג לשמיעת הבשורות, ואמירה רכב ונעימה ככל האפשר של הדברים, מתוך

השתתפות כנה בתחושותיו ובמצבו של החולה – עשויים לתרום לכך שהבשורה תישמע ותיקלט
אצל החולה בצורה הטובה ביותר.
שנזכה תמיד לבשר אך ורק בשורות טובות, ישועות ונחמות.

